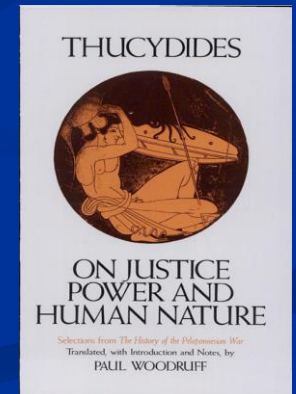
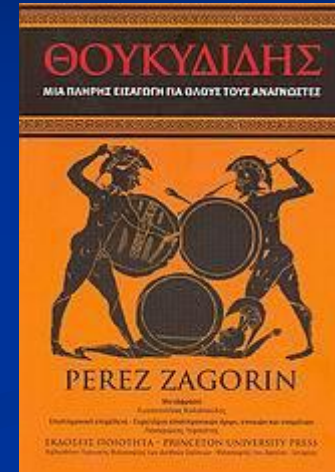
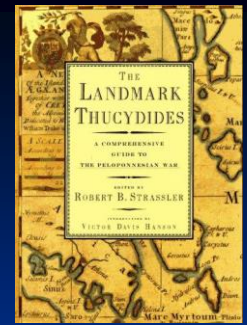
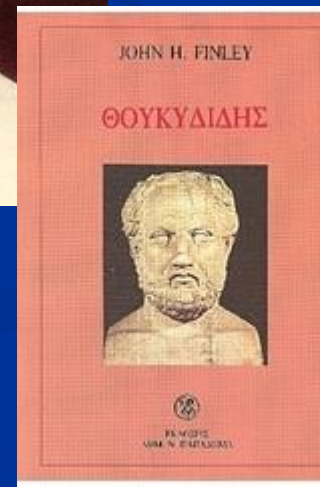
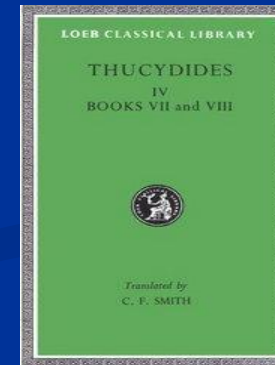
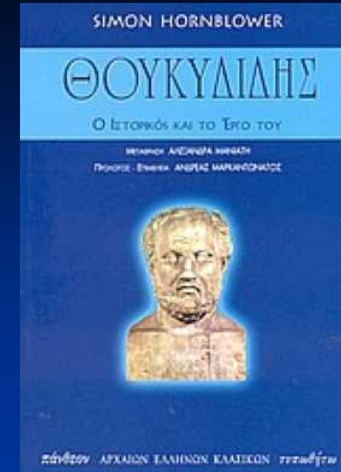
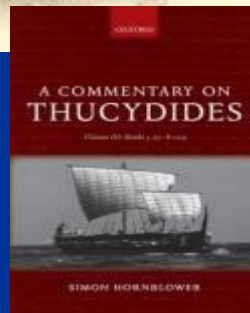
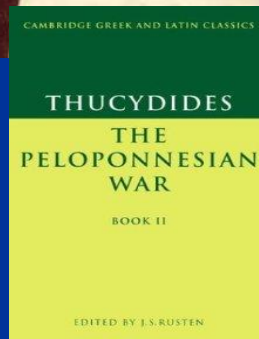
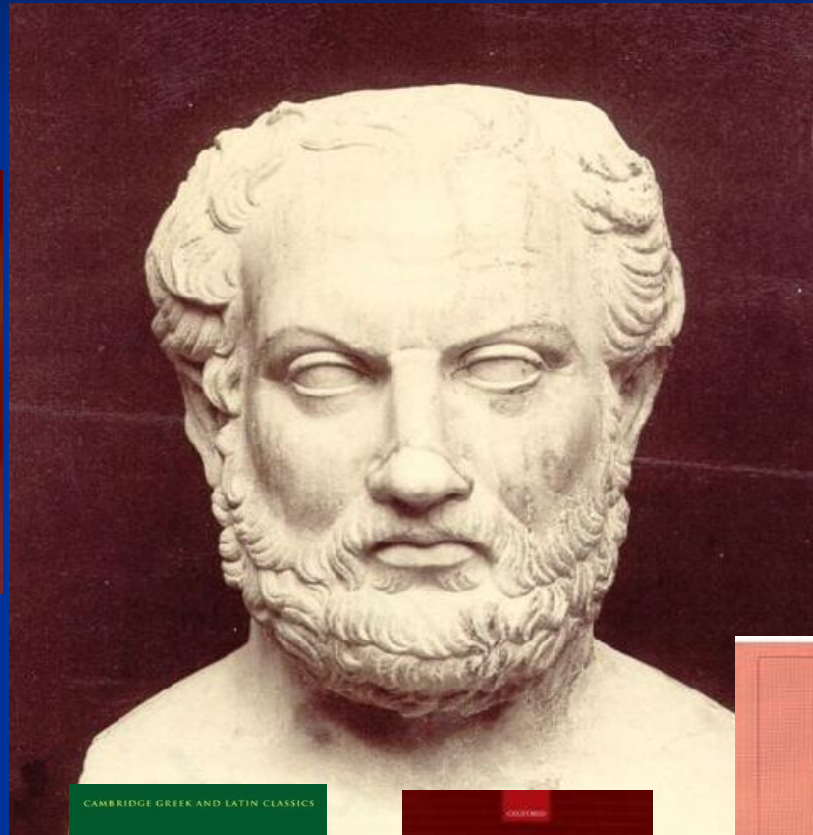
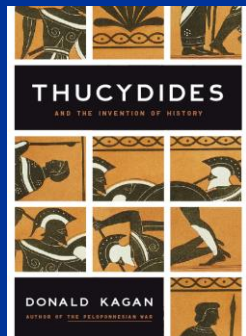
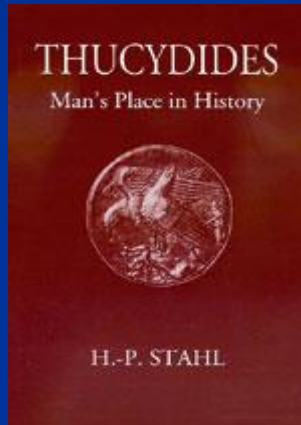
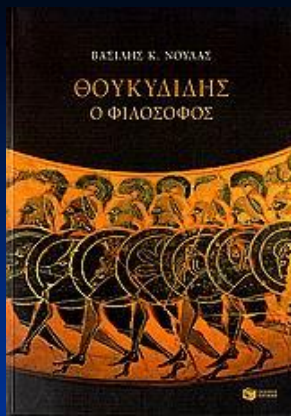

Θουκυδίδης: Βίος και Έργο

Λάμπρος Πόλκας
Γεννάδειο Πειραματικό

• Προοίμιο

- Ο Θουκυδίδης ο Αθηναίος έγραψε την ιστορία των Πελοποννησίων με τους Αθηναίους, πώς πολέμησαν μεταξύ τους, αρχίζοντας να γράφει αμέσως μόλις ξέσπασε, γιατί πρόβλεψε πως και μεγάλες διαστάσεις θα πάρει και πιο αξιόλογος από τους προηγούμενους θα είναι. Αυτό το συμπέρανε και από το ότι οι δυο αντίπαλοι ρίχνονταν σ' αυτόν αιμαίοι ως προς κάθε αναγκαία για τον πόλεμο προετοιμασία και από το ότι έβλεπε τις άλλες ελληνικές πόλεις να προσχωρούν στον ένα ή στον άλλο συνασπισμό, μερικές αμέσως, μερικές να το μελετούν...

• Τα πρώτα χρόνια

- Ο Θουκυδίδης (455-399 π.Χ.) γεννήθηκε στο δήμο Αλιμούντος (τον σημερινό Άλιμο της Αττικής) από πλούσια, αριστοκρατική οικογένεια.
- Ο πατέρας του είχε οικογενειακούς δεσμούς με το βασιλιά Όλορο της Θράκης, και τους μεγάλους στρατηγούς Μιλτιάδη και Κίμωνα.
- Η οικογένειά του είχε στην κατοχή της χρυσωρυχείο στη Σκαπτή Ύλη της Θράκης και ασκούσε επιρροή στους κατοίκους της περιοχής.

• Μόρφωση

- Ο Θουκυδίδης έλαβε λαμπρή μόρφωση, με δασκάλους το φιλόσοφο Αναξαγόρα, στενό φίλο του Περικλή, και τον ρήτορα Αντιφώντα.
- Θεωρείται βέβαιο ότι είχε εξοικειωθεί με τη μέθοδο και την έκφραση των μεγάλων σοφιστών, του Γοργία από τους Λεοντίνους της Σικελίας και του Πρόδικου από την Ηλεία και με τις κατακτήσεις της νέας ιατρικής των ημερών του.

•Επιδράσεις

- Η παιδική και νεανική του ηλικία συμπίπτει με τα λαμπρότερα χρόνια της αθηναϊκής δύναμης, με
- ❖ τον Περικλή να δεσπόζει στην πολιτική ζωή του κράτους
- ❖ την Αθήνα να στολίζεται με έργα τέχνης που θα έμεναν αριστουργήματα αξεπέραστα στους αιώνες
- ❖ και την πνευματική ζωή στην κορύφωση της με τα μεγάλα επιτεύγματα του αρχαίου δράματος, του σοφιστικού κινήματος και της ιατρικής επιστήμης.

•Θουκυδίδης & Περικλής

- Κατά την έναρξη του πελοποννησιακού πολέμου (431 π.Χ.), ο Θουκυδίδης πίστευε στη μεγάλη αξία του Περικλή (μολονότι η οικογενειακή του παράδοση τον συνέδεε με την αντίπαλη παράταξη, των αριστοκρατικών).
- Ο Θουκυδίδης πίστευε στην ορθότητα των βασικών αρχών του πολεμικού σχεδιασμού που πρότεινε ο Περικλής: άμυνα στην ξηρά, επίθεση στη θάλασσα, σύνεση και αυτοπεποίθηση.

•Εξορία

- Το 424 π.Χ. ο Θουκυδίδης, ως στρατηγός, δεν μπόρεσε να σώσει την Αμφίπολη, αποικία των Αθηναίων κοντά στις εκβολές του Στρυμόνα, από την επίθεση των Σπαρτιατών. Η περιοχή είχε μεγάλη στρατηγική σημασία για την Αθήνα, επειδή διέθετε άφθονη ναυπηγήσιμη ξυλεία για τις ανάγκες του αθηναϊκού στόλου και βρισκόταν κοντά στα χρυσωρυχεία του Παγγαίου.
- Ο Θουκυδίδης είχε αποσταλεί εκεί με μικρή μοίρα του αθηναϊκού στόλου για να ελέγχει την περιοχή, όταν ο Σπαρτιάτης στρατηγός Βρασίδας έφτασε με ταχύτατη πορεία από την Πελοπόννησο στη Μακεδονία, σε μια κίνηση αντιπερισπασμού. Οι πολιτικοί του αντίπαλοι τιμώρησαν το Θουκυδίδη με εξορία

Αμφίπολη

•Εξορία & έργο

- Εξόριστος ο Θουκυδίδης αφιερώνει όλο το χρόνο του στην ιστορική του έρευνα και συγκεντρώνει πληροφορίες και από τα δύο στρατόπεδα με πολλές μετακινήσεις στους χώρους των συγκρούσεων.
- Το έργο του έμεινε ημιτελές. Στα πρώτα βιβλία υπάρχουν αναφορές για το τέλος του πολέμου και την τελική καταστροφή, η εξιστόρηση όμως των γεγονότων **δεν φτάνει ως το 404 π.Χ., αλλά διακόπτεται στο 411 π.Χ.**
- Ο θάνατος δεν άφησε τον μεγάλο ιστορικό να τελειώσει το έργο του

• Μέθοδοι έρευνας

- Ο ιστορικός έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα **στους βαθύτερους λόγους** που οδήγησαν στη σύγκρουση των αντιπάλων (αποκορύφωση της ηγεμονικής τους δύναμης, που δεν άφηνε περιθώρια για ουδέτερη στάση εκ μέρους των ασθενέστερων συμμαχικών πόλεων).
- Για την εξήγηση των ιστορικών γεγονότων χρησιμοποιεί λογικές μεθόδους και καταγράφει τις ιστορικές αλλαγές με πορίσματα **«εικόντα»** (= εύλογα, σύμφωνα με τη λογική και την πείρα), **«σημεία»** ή **«μαρτύρια»** (= ενδείξεις και αποδείξεις) και **«τεκμήρια»** (= συμπεράσματα στα οποία καταλήγει η έρευνα).
- Η αποδεικτική του επιχειρηματολογία είναι σαφώς επηρεασμένη από το έργο των σοφιστών, ενώ, σε αντίθεση προς τον Ηρόδοτο, μηδενίζει τη συνδρομή που έχουν για την εξήγηση των γεγονότων οι μύθοι και γενικότερα τα εξολογικά στοιχεία.

• Η Αιτία του πολέμου

- Κατά την άποψη του Θουκυδίδη βαθύτερη αιτία του πολέμου ήταν η υπερβολική ανάπτυξη (οικονομική και στρατιωτική) της αθηναϊκής δύναμης.
- Αυτό καθορίζει και τους βασικούς άξονες του έργου του. Η «αθηναϊκή συμμαχία» είχε μετατραπεί σε αθηναϊκή ηγεμονία («**αρχή**»).

• Θεωρητικά προβλήματα

- Πώς ήταν δυνατή η διαχείριση της αθηναϊκής ηγεμονικής δύναμης;
- Η χρήση και τα όρια της πολιτικής δύναμης
- Το αμετάβλητο της ανθρώπινης φύσης στον πόλεμο
- Τα ανθρώπινα πάθη («πλεονεξία» και «φιλοτιμία») που διεγείρονται με τον πόλεμο
- Η πλήρης ανατροπή των αξιών
- Ο ορθός λόγος
- Ο ρόλος της τύχης στη διαμόρφωση της ιστορίας και του πολέμου, που τον καθιστά παράλογο και «αδόκητον».

•Το πρότυπο του ηγέτη

- Το πρότυπο του ηγέτη για τον Θουκυδίδη το ενσαρκώνει ο Περικλής με την πολιτική του οξυδέρκεια («**πρόνοι**α»), την ευρύτερη αποδοχή του από τον λαό της πόλης του, την ανωτερότητα του ως προς το χρήμα και το πολιτικό του θάρρος να λέει την αλήθεια στο λαό, ακόμη κι αν προκαλούσε την οργή του.
- Αρκετές σύντομες φράσεις του μεγάλου πολιτικού, όπως τις καταγράφει ο Θουκυδίδης, έχουν καταστεί «γνωμικά», με γενικότερη διαχρονική αξία, π.χ. «οἱ καιροὶ οὐ μένετοί» → οι ευκαιρίες δεν περιμένουν.

•Επεξεργασία υλικού

- Ο ιστορικός χρησιμοποιεί την αυτοψία
- την προσωπική επίσκεψη σε τόπους συγκρούσεων,
- ενώ μελετά ο ίδιος τα επίσημα κείμενα και αρχεία.
- Δεν υιοθετεί φήμες και διαδόσεις χωρίς τον προηγούμενο εξαντλητικό έλεγχο, και δίχως
- την προσωπική, μετά από έρευνα, γνώση.

• Δημηγορίες

- Λόγοι που παρεντίθενται στο έργο του ιστορικού και εκφωνήθηκαν από πολιτικούς και στρατιωτικούς κατά την προετοιμασία του πολέμου ή κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων.
- Όπως δηλώνει ο ίδιος ο Θουκυδίδης, η δυσκολία να παρατεθούν αυτολεξεί τα λόγια ενός προσώπου ήταν μεγάλη, ακόμη και για τις περιπτώσεις που ο ίδιος ήταν ανάμεσα στο ακροατήριο.
- Γι' αυτό ο ιστορικός κρατάει τη γενική ιδέα των λόγων, ή αποδίδει το τι θα μπορούσε να είχε πει ένα πρόσωπο με βάση το ήθος του και την ιδεολογία του.

•Λειτουργία δημηγοριών

- Οι δημηγορίες στο έργο του Θουκυδίδη αποδίδουν τα κίνητρα, τους σχεδιασμούς, τους στόχους των ομιλητών και επίσης την προσωπικότητα τους, τις ιδέες τους, το ήθος τους.
- Δείχνουν το πώς τα ανθρώπινα υποκείμενα που μετέχουν στον πόλεμο προσλαμβάνουν τα γεγονότα του πολέμου.
- Με την παρουσίασή τους, με βάση το σχήμα «θέση»-«αντίθεση» (λόγος-αντίλογος), τα εξιστορούμενα γεγονότα αποκτούν τραγική διάσταση.

•Χρονολόγηση γεγονότων

- Στην προσπάθεια του για χρονολογική ακρίβεια στην έκθεση των γεγονότων οι δυσκολίες ήταν μεγάλες. Οι ελληνικές πόλεις-κράτη δεν είχαν ενιαίο χρονολογικό σύστημα, ούτε είχαν κοινές ονομασίες για τους μήνες του σεληνιακού έτους.
- Ο Θουκυδίδης εξιστορεί τα γεγονότα κατά χρονολογική σειρά και όχι κατά θεματικές ενότητες, και μάλιστα χρόνο με χρόνο, διαιρώντας το έτος σε θέρος (8 μήνες στρατιωτικών επιχειρήσεων) και χειμώνα (4 μήνες που το κύριο σώμα των αντιπάλων στρατευμάτων αποσύρεται στις βάσεις του).

• Δομή έργου

- Η ιστορία του πελοποννησιακού πολέμου περιέχεται σήμερα σε οχτώ βιβλία.
- Η κατανομή αυτή έγινε από μεταγενέστερους φιλόλογους ερευνητές, οι οποίοι αδυνατούν να ομοφωνήσουν ως προς το πότε ακριβώς ο Θουκυδίδης συνέθεσε το έργο του (στην αρχή, κατά την εξέλιξη των γεγονότων, ή στο τέλος τους).

•Γλώσσα

- Η γλώσσα του Θουκυδίδη είναι η λεγόμενη «αρχαία αττική» του 5ου αιώνα. Χαρακτηριστικές γλωσσικές ιδιομορφίες:
- Χρησιμοποιείται ο τύπος της πρόθεσης **ες** αντί εις και το **ξύν** αντί για το σύν,
- προτιμάται το αρχαιότερο σύμπλεγμα **σσ** αντί για το -ττ,
- προτίμηση αρχαιότερων τύπων λέξεων: το **αιεί** αντί του αεί,
- χρήση του ουδετέρου πληθυντικού (**ομοία**) αντί για το επίρρημα (ομοίως)
- χρήση του ουδετέρου του επιθέτου (**το εὐδαιμον**), αντί για το αφηρημένο ουσιαστικό (ευδαιμονία)
- πληθωριστική χρήση συνθέτων ρημάτων
- επισώρευση αιτιολογικών προτάσεων, προκειμένου να φωτιστούν πλήρως τα αίτια των γεγονότων.

•Ύφος

- Η συνεχής χρήση των αντιθέσεων
- η αφθονία των ετερόπτωτων προσδιορισμών
- η περίπλοκη σύνταξη
- οι μακρές περίοδοι στο λόγο
- ρητορικά σχήματα (**πάρισα** = λέξεις με ίσο αριθμό συλλαβών, και **ομοιοτέλευτα** = λέξεις με ίδια κατάληξη).